

פורים

עלינו, מיד כעס המן הרשע ואמר אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התי-
נקות¹.

דער טעם בפשטות פארוואס מרדכי
האט זיך געפרייט הערנדיק די פסוקים
פון די קינדער — איז ווייל ער האט אין
דעם געזען א נבואה² אז ער האט נישט
וואס צו מורא האבן פאר גזירת המן.

און ווי מ'געפינט בכ"מ בש"ס³ דעם
ענין פון „פסוק לי פסוקיך“, אז — דער
פסוק וואס א ינוקא האט געזאגט איז א
כעין נבואה⁴ (וכי"ב) מלמעלה⁵.

(8) ראה לקמן הערה 10.

(9) גיטין סח, א. חולין צה, ב. וראה חגיגה (טו),
סע"א ואילך), גיטין נה, א) ובהערה הבאה.

(10) ל' הסמ"ג במל"ת נא בסופה, הובא בכס"מ
הל' ע"ז פ"א היה בסופה, ובב"י לטו"ד סקע"ט.
ומפרש שם: כלומר זה לא היה מין נחש אלא מין
נבואה (וכיה בלבוש שם סוס"ד). ועד"ז הוא בדרשות
הר"ן דרוש יב „הוא צד נבואה, ובח"י הר"ן חולין
שם (הובא בכס"מ שם ה"ד בסופה) „כעניי"י נבואה
קטנה. וכיה בט"ז יו"ד שם סק"ג. ובש"ך שם סק"ה
(משמע דעת הרב והפוסקים דאפילו לעשות מעשה
ולסמוך עלי' לעתיד על הפסוק מותר) דחשיב קצת
נבואה.

[ולהעיר שלפמ"ש בביאור הגר"א שם סק"י דמ"ש
הרמ"א שם, וכן מותר לומר לחינוק פסוק לי
פסוקיך, הוא כפי הרמב"ם (הלכות ע"ז שם) והטור
(יו"ד) שם, הרי לדעתם רק „ישמח ויאמר זה סימן
טוב" (לשון הרמב"ם שם), ואין לעשות מעשה
ולסמוך עלי' לעתיד (כדעת הראב"ד שם ופרש"י
חולין שם), ואינו כמו נבואה (כמ"ש הלבוש, הט"ז
והש"ך) — ראה כס"מ, בי"ב ובי"ח שם. ואכ"מ].

(11) וגם לדעת הרמב"ם דאין לסמוך עלי' לעתיד
— ראה בי"ח (יו"ד שם) בתירוצ הנהגת ר' יוחנן ור'

א. עס ווערט דערציילט אין מדרש¹,
אז נאך דעם ווי עס זיינען נחתם גע-
ווארן המנ"ס אגרות מיט דער גזירה
אויף אידן „ונתנו ביד המן“, זיינען המן
מיט „כל בני חבורתו“ געגאנגען צו-
פרידענערהייט און האבן באגעגנט
מרדכי'ן.

מרדכי האט (דעמאלט) געזען „שלשה
תינוקות שהיו באים מבית הספר“², איז
ער זיי נאכגעלאפן. און המן מיט זיין
חבורה זיינען עס נאכגעגאנגען בכדי צו
הערן וואס מרדכי וועט זיי פרעגן. „כיון
שהגיע מרדכי אצל התינוקות שאל
לאחד מהם פסוק לי פסוקיך“³, א"ל אל
תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי
תבוא. פתח השני ואמר אני קריתי היום
ובזה הפסוק עמדתי מבית הספר⁴ עוצו
עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו
א"ל⁵. פתח השלישי ואמר ועד זקנה אני
הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי
ואני אשא ואני אסבול ואמלט⁶.

ווען מרדכי האט געהערט זייערע
ענטפערס (פון די פסוקים) „שחק והי'
שמח שמחה גדולה אמר לו המן מה היא
זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות
הללו, אמר על בשורות טובות שבש-
רוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת

(1) אסתר פ"ז, יז קרוב לסופו. וביל"ש אסתר
רמז תתרנ"ו בקיצור. וכיה באגדת אסתר ג, ט. מדרש
אבא גוריון ד, א. מדרש לקח טוב ד, א.

(2) ביל"ש ובמדרשים הנ"ל „יוצאים מבית רבן".
(3) ביל"ש (ועד"ז במדרשים הנ"ל) שאמר לכולם
„אמר לי פסוקיכם".

(4) משלי ג, כה.

(5) ביל"ש ומדרשים הנ"ל: פתח השני ואמר עוצו.

(6) ישעי' ח, יו"ד.

(7) שם מו, ד.

(*) בכס"מ שם מסמ"ג: כענין נבואה, אבל בב"י
שם: כענין נבואה כמיוש בסמ"ג.

(**) כן הובא בכס"מ שם. ובח"י הר"ן לפנינו:
כגון.

ב. אלע ענינים אין תורה זיינען דאך בתכלית הדיק, ד.ה. אז אויך דער סדר און די פרטי השונות אין דעם סיפור זיינען מדויק און נוגע צום ענין.

דארף מען פארשטיין:

(א) דער סדר ווי די תינוקות האבן גע- זאגט די דריי פסוקים (אל תירא, עוצו עצה, ועד זקנה) איז נישט כפי סדרם ווי זיי שטייען אין נ"ך: די פסוקים „עוצו עצה“ און „ועד זקנה“ שטייען אין ספר ישעי' וואס איז בסדר הספרים פאר משלי, וואו עס שטייט דער פסוק „אל תירא“ (בפשטות איז דער סדר הלימוד פון די תינוקות בבית הספר — כפי סדר הספרים: תורה, נביאים, כתובים);¹⁴ און ס'איז אויך נישט אין א סדר מן המאוחר אל המוקדם — ווייל דעמאלט האבן זיי געדארפט זאגן דעם שפעטערדיקן פסוק אין ישעי' „ועד זקנה“ פאר „עוצו עצה“.

(ב) וועגן ערשטן תינוק ווערט דער- ציילט אין מדרש אז ער האט גלייך אן

דאס איז אבער לכאורה נישט מספיק בנדו"ד, ווארום עפ"ז — אויב דאס איז דער תוכן עיקרי פון דעם סיפור — וואס איז דערביי נוגע צו דערציילן די פרטים, אז ער האט זיי געטראפן קומענ- דיק פון בית הספר און אז ס'זיינען גע- ווען דריי תינוקות וואס האבן געזאגט דריי פסוקים?¹⁵

אע"פ אז אנדערע פרטי הסיפור — ווי דאס אז ער האט אנגעטראפן די תינוקות (נישט — געגלין זיי זוכן) און אויך דאס אז מער ווי איין תינוק האבן געזאגט פסוקים מיט א תוכן של בשורה טובה כו' — זיינען מער מדגיש די הוראה און נבואה — איז אבער דאס נישט באם פרט פון „היו באים מבית הספר“, און — אז פגע (דוקא) בשלשה תינוקות.¹⁶

ששת (בחולין וגיטין שם) „דכל מעשיהם ועניניהם על פי רוח הקודש חשבין להו באומר לתינוק פסוק לי פסוקי כאלו שאל בדבר ה', הרי פשטא שיל כן בנוגע למרדכי דהוי „כאלו שאל בדבר ה'“ וגם להתירוף בכסימ ובי' שם בהנהגת ר"י ור"ש יש לתרץ הנהגת מרדכי (לדעת הרמב"ם) בפשטות, ד.ה. שמח כו' ואמר שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו, ע"ד לשון הרמב"ם שם „ושמח ויאמר זה סימן טוב . . מותר הואיל ולא כיון מעשיו ולא נמנע לעשות אלא עשה זה סימן לעצמו לדבר שכבר ה' . וראה לקמן הערה 20.

(12) ראה יפה ענף ועץ יוסף לאסתיר שם. מנות הלוי למגיא ג, טו (בדפוס נ"י. תשי"ד. תשל"ז — כק, סעי' ואל"ך). וראה לקוטי לוי יצחק ליקוטים על מאחזיל ס"ע קעז ואל"ך.

(13) והרי זה דראוי לסמוך על תינוק, וכן אשר זהו כעין נבואה לדעת רש"י וסמ"ג — נאמר „בדיק בינוקא, וכר"י בחולין שם, ור"ש בגיטין שם, ולא מצינו שיהי' בזה יתרון אם ה' כשבאו מבית הספר, או כשהם ג' תינוקות“. וכן לדעת הרמב"ם ד„ישמח

ויאמר זה סימן טוב“ — לא מצינו יתרון הנ"ל. ולהעיר מגיטין נו, א.

ומ"ש בחולין שם „והוא דאיתחזק תלתא זימנא, לא קאי ע"ז ד„בדיק בינוקא“ — ראה פרשי' שם (וגם לדעת הרמב"ם — ראה לחי'מ לרמב"ם שם). והא דחגיגה שם (ב„אחר“) „עיילי לבי מדרשא איל לינוקא כו' עד דעיילי לחליטור בי כנישאה“ — כי ה' משתדל ורוצה לשמוע פסוק לטובה ו„כולהו פסקו לי כי האי גוונא“.

(14) ראה יפה ענף, עץ יוסף ומנות הלוי שבהערה 12.

(15) וכן ה' סדר כתיבתו — ראה כ"ב טז, רע"א: חזקי' וסיעתו כתבו ישעי' משלי כו'.

(16) ראה שם יד, ב: סדרן של נביאים כו' של כתובים. ומגמרא שם (שהובא בהערה שלפניו) מובן שישעי' ומשלי היו כתובים כבר בימי מרדכי.

(*) ולהעיר מל' רבינו גרשון חולין שם „בדיק בינוקא כלומר הולך לתינוקות של בית רבן כו“.

(**) והרי להר"ן (בחולין ובדרשותיו) שם, זה ד.ה. כנבואה הוא ממדוי' (כ"ב יב, ב): מיום שחרב בית המקדש נישלה נבואה מן הנביאים וניתנה . . לתינוקות (וכ"ה בלבוש שם) — וא"כ אין מקום

להגבלות הנ"ל. ולהעיר דבעל המאמר „מיום שחרב כו“ הוא ר' יוחנן שהוא ה' „בדיק בינוקא“ בחולין שם.

וואס מרדכי האט געטאן און אנגעזאגט
אסתר'ן צו טאן (ווי דערציילט אין דער
מגילה)?²²

פון דעם אלעם איז משמע, אז מרדכי
האט דעם „פסוק לי פסוקיך“ פון די
תינוקות ניט אנגענומען אלס א נבואה
ממש.²³ איז שווער צו פארשטיין, לאידך
גיאס, פארוואס „שחק וה' שמח שמחה
גדולה“?

ד. נקודת הביאור בזה — ובהקדים,
אז די גזירה איז געווען „להשמיד להרוג
ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן
טף ונשים“²⁴,

און בנוגע דער סיבה אויף דער גזירה
איז עס — א) ווי דערציילט אין דער
מגילה, און ב) ע"פ מדרשי חז"ל.

אין דער מגילה²⁵ ווערט דערציילט אז
דאס האט זיך אנגעהויבן פון דעם וואס
„כל²⁶ עבדי המלך גו' כורעים ומשת-
חוים להמן גו' ומרדכי לא יכרע ולא
ישתחוה . . . וימלא המן חמה. ויבו
בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו
לו את עם מרדכי. ויבקש המן להשמיד
את כל היהודים גו' עם מרדכי“.

ד.ה. אז בשעת המן האט חוקר ודורש
געווען פארוואס מרדכי בוקט זיך ניט צו
אים און ער האט אויסגעפונען אז דאס
איז ניט צוליב מרדכי'ס אייגנשאפטן
אלס א פרט — זייענדיק פון די ראשי
סנהדרין און דער מנהיג בא אידן וכו'.

(22) לדעת הרמב"ם הנ"ל איז קושיא, כי ההיתר
לשאול לתינוק כו' הוא „הואיל ולא נמנע מלעשות
כו'“.

(23) ולהעיר מהסיום באגדת אסתר שם: התחיל
מרדכי צווח ואמר אלי אלי למה עובחתי.

(24) אסתר ג, יג.

(25) ראה בכמה ענינים דלקמן — תירא צה,
סע"ד. צט, א ואילך. קיה, ג ואילך. ובכ"מ.

(26) שם, ב ואילך.

קיין הקדמה געזאגט דעם פסוק, משא"כ
ביים צווייטן תינוק שטייט: „פתח השני
ואמר אני קריתי היום ובוה הפסוק
עמדתי מבית הספר“¹⁷. — אז ער האט
יענעם טאג געלערנט אנדערע
פסוקים¹⁸, נאר בא דעם פסוק איז ער
געבליבן שטיין. איז ניט מובן: צי דען
האט דער ערשטער תינוק יענעם טאג
געלערנט אין חדר בלויז דעם פסוק „אל
תירא“ און ניט מער?

ג) וויבאלד מרדכי האט דאס אנגע-
נומען אלס א נבואה¹⁹, פארוואס זאגט
ער דעם לשון „על בשורות טובות שבש-
רוני“, און ניט „שנבאו לי טובה“
וכו'ב?²⁰

ג. אויך פאדערט זיך ביאור:

ווי עס ווערט דערציילט אין מדרש,
איז דער זמן המאורע הנ"ל געווען באלד
נאכדעם ווי עס זיינען גע'חמט' גע-
ווארן די אגרות הגזירה, און שוין
דעמאלט איז בא מרדכי געווען א שמחה
גדולה פון דער בשורה טובה, אז ס'איז
ניטא וואס מורא צו האבן פאר המנ"ס
עצה רעה — אויב אזוי, פארוואס איז
נאכדעם געווען דער גאנצער שטורעם
פון „וילבש שק ואפר גו' ויזעק זעקה
גדולה ומרה“²¹, און דער ריבוי הפרטים

(17) ראה לעיל הערה 5 שבילש ועוד מדרשים
ליתא.

(18) במנות הלוי שם „כי אותו יום קרא מקרא
אולי בימים אחרי קרא כתובים או שנה משנה כו'“.

(19) ראה לעיל הערות 10, 11. ולהעיר דלפי
הר"ן ולבוש הנ"ל (בשו"ג הב' להערה 13) הרי זה
דוקא כשניטלה נבואה מן הנביאים. ובזמן מרדכי
עדיין לא פסקה נבואה. אבל ל' הגמרא היא „מיום
שחרב ביהמ"ק כו'“.

(20) ולפי דעת הרמב"ם ד'שמח ויאמר זה סימן
טוב . . . לדבר שנכר ה' כו' „צעק הלשון „בשורות
טובות שבשורני שמורה על העתיד. אבל ראה לעיל
(הערה 11) ע"פ הב"ח.

(21) אסתר ד, א.

איז היפך פון דער נקודת היהדות³⁴ און רירט אן דעם עצם פארבונד זייערן מיטן אויבערשטן — האט דאס במילא גע-בראכט די גזירת כליי ר"ל, ווייל די גאנצע מציאות און קיום פון אידן איז זייער פארבונד מיט דעם אויבערשטן³⁵.

און דאס איז געווען מרדכי'ס דאגה, ביי אַז וילבש שק ואפר גו' ויזעק זעקה גדולה ומרה. ווארום, מרדכי ידע את כל אשר נעשה³⁶ — ער האט גע-וואוסט די סיבה וואס האט געבראכט די גזירה — איז געווען דאגתו: טאמער איז ביי זיי דער „השתחוה לצלם“ געווען אן ענין פון עבודה זרה חז"ל; און אפילו אן דער „השתחוה“ איז בלויז לפנים, נאָר בחיצוניות, ווייזט עס דאָך אָבער אַז די נקודת היהדות והאמונה איז באַ זיי ניט בגלוי; ווען דאָס וואַלט ביי זיי געווען בגלוי, וואַלט עס געפּוּעלט „שלא יוכלו יגעו אפילו בלבושי שהם מחשבה דבור ומעשה של אמונת ה' אחד“, און באַ זיי

— נאָר „הגידו לו את עם מרדכי“, אשר הוא יהודי³⁷, אַז דאָס איז דערפאַר וואָס זייענדיק אַ איד גלויבט ער נאָר אין דעם אויבערשטן, און איז כּופר בכל ע"ז, יעדער זאָך וואָס האַלט זיך פאַר אַ מצי-אות — דאָס האָט ביי המנען אַרויס-גערוּפּן גרויס כּעס, „וימלא המן חמה“.

און וויבאַלד אַז דאָס וואָס „מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה“ איז דערפאַר ווייל „הוא יהודי“, איז „ויבן בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו“ — וויבאַלד אַז די סיבה וואָס מרדכי בוקט זיך ניט אין די נקודת היהדות וועלכע איז פאַראַן ביי אַלע אידן³⁸, „מנער ועד זקן טף ונשים“, מיינט עס דאָך אַז ניט נאָר מרדכי, נאָר דער גאַנצער „עם מרדכי“ אַנערקענט ניט זיין מציאות און אַ פּשיטא — ניט צו בוקן זיך צו אים³⁹, — האָט ער געזוכט אַ וועג „להשמיד את כל היהודים“.

ה. ווי קומט עס אָבער אַז המן האָט געקענט ברענגען זאָך גזירה אויף אידן? זיינען חז"ל⁴⁰ מבאר אַז די סיבה (רוחנית) איז געווען „מפני שהשתחוה לצלם“⁴¹ — וויבאַלד אַז באַ אידן איז גע-ווען זאָך פעולה און תנועה (אפילו ווען בלויז לפנים⁴², בלא לב ולב כלל⁴³) וואָס

(27) שם, ד.

(28) תנאי פ"ה.

(29) ראה פרשי לאסתר ג, ב: כורעים ומשתחווים עשהו עצמו אלוה לפיכך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. ושם, ד: כי הוא יהודי והזהר על עבודת אלילים. מגילה יט, א (וש"נ לתוס' שבת עב), (ב) וסנהדרין (סא, ב), אסתר פ"ז, ה. וראה מנות הלוי בהקדמה בבואר פתיחה ה"ב (יט, ב), ובפ"ה לפסוקים הנ"ל. ובכ"מ. וראה לקמן בפנים.

(30) מגילה יב, א. וראה שהש"ר פ"ז, ה. וראה בארוכה מנות הלוי בהקדמה בתחלתו (ב, ב ואילך).

(31) במאירי סנהדרין ספ"ח (ע' 278) כתב: ויש גורסים מפני שהשתחוה להמן. וראה חז"ל מהרש"א מגילה שם ובהערה 29.

(32) מגילה שם.

(33) בפרשי מגילה שם, מיראה. וראה חז"ל

שם. ובמאירי סנהדרין שם: הואיל ולא ה"י הדבר עשוי אלא להנאת עצמו. וראה מנות הלוי שם.

(34) וגם לדעת ר"ת (תוד"ה שלא ע"ז ג, א). וש"נ לתוד"ה מה ראו (פסחים נג, ב). וסוד"ה אלמלי (כתובות לג, ב). ושם דתו, דלשון פתחו לצלמא משמע דהוי ע"ז דהוי אנדרטי עשוי לכבוד המלך (וראה חז"ל מגילה שם) — ראה ענף יוסף למגילה שם דשאר ישראל לא ידעו מזה וסברו דמשתחוין לצלם, ע"ש. וראה בארוכה מנות הלוי שם.

(35) וראה בארוכה לקו"ש חליא (ע' 172 ואילך), שגם להדיעה באסתר'י שם (פ"ז, יח. וראה מגילה שם) שהוא לפי שנהנו מסעודתו של אחשוורוש, הרי עיקר החטא בזה שבשביל זה נתחייבו כליי הוא (לא לפי שהי מאכלות אסורות, כיא) לפי שנהנו מסעודתו של אותו רשע, שזוה בניגוד לאמונה הטהורה והתקשרות בה' אחד, ע"ש בארוכה. וראה מפרשי הע"י מגילה שם. מפרשי המדרש. ובארוכה במנות הלוי שם.

(36) אסתר ד, א. ראה פרשי שם. אסתר פ"ז, שם. יליש לפסוק הנ"ל (רמז תתרנז, ד"א ומרדכי ידע כו'), ועוד.

(37) ראה הערה 34.

ליהודים וצום ובכי ומספד" כדי צו מעורר זיין און ארויסברענגען בגילוי די נקודת היהדות און די גרייטקייט אויף מסנ"פ⁴⁰ בפועל.

ו. דער חילוק אינעם תוכן פון די דריי פסוקים:

דער פסוק „אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא" רעדט וועגן א פחד און א צרה גלוי, און מ'זאגט אויף דעם „אל תירא" — אן קיין הסברה. אינעם פסוק „עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום" רעדט זיך ניט וועגן א בפועל'דיקער צרה, נאר וועגן א „עצה" און „דבר" אויף בריינגען א צרה — און מען זאגט ניט נאר אז זיי וועלן בטל ווערן, נאר אויך א הסברה וטעם — „כי עמנו א-ל". אינעם דריטן פסוק „עד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסכול אני עשיתי ואני אשא ואני אסכול ואמלט" רעדט זיך איבערהויפט ניט וועגן א צרה, ניט בגילוי און ניט בהכנה, נאר וועגן „זקנה" און „שיבה", וועלכע זיינען שינויים טבעיים אין דער בריאה וואס דער איבערשטער האט באשאפן, און מען זאגט ניט נאר אז „אני הוא" און „ואני אסכול", נאר אויך אז „אני עשיתי ואני אשא".

אין תוכן הענינים ברוחניות ווייזן די דריי פסוקים אויף דריי תנועות ומדרי-גות אין דעם אופן פון אמונה ובטחון אין דעם איבערשטן, וואס ברענגט ארויס די מסנ"פ פון א אידן פאר דעם איבערשטן:

„אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא" — מצד אמונה און בטחון אין דעם איבערשטן, איז כאטש אז ע"פ טבע באפאלט א מענטש'ן א

וואלט געווען „למסור נפשו אפילו שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד כגון להשתחוות לע"ז אף שאינו מאמין בה כלל בלבד³⁸, ווארום מצד דעם חפץ ורצון פון א אידן צו זיין דבוק מיט דעם אויבערשטן, „היא יראה ומפחדת בטבעה מנגוע בקצה תומאת³⁹ ע"ז ח"ו שהוא נגד אמונת ה' אחד אפילו בלבושי" החיצונים שהם דבור או מעשה בלי אמונה בלב כלל⁴⁰."

דעריבער האט מרדכי געוואוסט, אן דער וועג צו ביטול הגזירה איז דורך מעורר זיין ביי אידן די נקודת היהדות אז זי זאל ארויסקומען בגלוי, אז די תכונה פון עם מרדכי אז „לא יכרע ולא ישתחוה" זאל דורכנעמען אלע לבושי הנפש פון מחשבה דיבור ומעשה ביז צו מסנ"פ על קידוש השם בפועל ממש.

און בשעת מרדכי האט געהערט פון די תינוקות „שהיו באים מבית הספר" די פסוקים וועלכע דריקן אויס די אמונה ובטחון אין דעם אויבערשטן, האט ער געוואוסט אז אידן וועלן ביישטיין דעם נסיון און וועלן זיין גרייט אויף מסנ"פ — „שחק והי' שמח שמחה גדולה", ווייל ס'איז גיטא וואס צו מורא האבן פאר דער „עצה הרעה שיעצת עלינו" — וכדלקמן.

און בשעת ער האט דערהערט די „בשורות טובות" איז דערנאך „ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויועק ועקה גדולה ומרה . . ובכל מדינה ומדינה גו' אבל גדול

(38) תניא ספ"ט.

(39) ואולי י"ל דלכן כתב „בקצה תומאת ע"ז", ולא חטא ע"ז, כי כשאנו מאמין בה כלל בלבד אינו עובר על חטא ע"ז מכיון שאינו עובדה כלל (ראה סנהדרין סא, ב. ובתוס' שם), ואעפ"כ חוקף האהבה לה' היא עד כדי כך, שמוסר נפשו שלא לנגוע גם בקצה תומאת ע"ז.

היום ובזה הפסוק עמדתו — ער האט שוין אליין געלייגענט (געלערנט), ער איז שייך צו אייגענעם פארשטאנד, לערנט מען אים א טיפערן אפלייג, א העכערע דרגא אין אמונה ובטחון, מיט געוויס-קייט: „עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום“ און אויך די הסברה — „כי עמנו א-ל“.

און דעם דריטן סוג תינוק, וואס איז נאכמער⁴² אויסגעוואקסן אין שכל און דעת, אים לערנט מען און מ'פלאנצט איין אויך דעם אפלייג און איד ווערט נישט נתפעל אפילו פון די הגבלות וחוקי הטבע וואס דער אויבערשטער האט בא-שאפן, מיט דער גאנצער הסברה וואס אין פסוק.

ח. בשעת מרדכי האט געהערט די פסוקים פון די קינדער בעת „שהיו באים מבית הספר“ — זייער חינוך איז באופן און נישט נאך זייענדיק אין „בית הספר“ דערוועקט מען אין זיי און מען לערנט זיי אמונה און מסנפ („אל תירא גוי“) און און עס זאל ביי זיי זיין אפגעלייגט אויך בשכל ורגש, נאך זיי נעמען דאס אלץ מיט זיך אויך ווען זיי זיינען „באים מבית הספר“, קומענדיק צו זייערע היזער — „שחק והי' שמח שמחה גדולה“. פון די פסוקים פון די תינוקות האט ער געזען, און בא אידן איז גאנץ די נקודת היהדות, בא אלע אידן; ובמילא איז אפילו די וואס ביי זיי איז עס נאך נישט בגלוי, וועלן אט די תינוקות דאס ביי זיי מערר זיין און מגלה זיין קומענדיק מבית הספר לביתם.

דאס איז אויך דער דיוק הלשון פון מרדכי, און זיין שמחה איז פון די

מורא בא א פלוצלונגדיקן אנקום פון פחד און „שואת רשעים“, איז אבער ביי א מאמין, ביי א אידן, נישט די מורא — און ער דארף נישט האבן קיין הסברה וטעם אויפדעם. בטבעו איז זיין געפיל ע"ד מרז"ל⁴³ — כל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

א שטארקערער אופן פון אמונה און „עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום“ — נישט בלויז האט ער נישט קיין מורא, נאך בא אים איז בודאות און „תופר“ און „לא יקום“, און די הסברה און טעם שכלי — (בא עס איז בודאות) „כי עמנו א-ל“.

למעלה מזה איז דער אפלייג און „ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסכול“ — אויך די חוקות ועניני הטבע, וואס דער אויבערשטער האט קובע געווען אין דער בריאה, האבן אויף א אידן נישט קיין שליטה און ער ווערט פון זיי נישט נתפעל — און דערויף פאדערט זיך א הסברה נוספת: נישט נאך און „עמנו א-ל“, נאך און „אני עשיתי“, ובמילא „אני אשא ואני אסכול ואמלט“.

ז. דאס זיינען אויך דריי מדריגות זו למעלה מזו אין דעם חינוך בבית הספר פון די תינוקות של בית רבן:

בא דעם ערשטן קינד, א תינוק בתחילת חינוכו, איז דאס אין אן אופן פון „פסוק . . פסוקי“: מער פון דעם האט ער נאך נישט געלערנט; אבער אפילו איידער ער איז שייך צו פאר-שטיין מיט זיין שכל, דארף בא אים זיין בפשטות, אפגעפסקנט, און „אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא“.

ווען דער תינוק ווערט עלטער און האט שוין מער געלערנט — „אני קריתי

(42) דכפשות דברי השלישי באו בהמשך לדברי השני, ולכן לא הוצרך לכפול „אני קריתי היום ובזה הפסוק עמדתו“.

מעצמם, דעריבער איז דאן געווען דער גמר ושלמות קבלת התורה) —

אז כשם ווי אין דעם זמן פון „החלו לעשות“, במ״ת, איז דוקא בזכות דער ערבות פון די קינדער — בנינו עורבים אותנו⁴³ — האט דאן דער אוי-בערשטער געגעבן די תורה צו אידן,

עד״ז איז געווען אינעם זמן פון „וקבל היהודים“ בימי אחשורוש, אז די קבלה גמורה האט זיך אויפגעטאן מצד דער „ערבות“ פון די קינדער — דורך די תינוקות של בית רבן⁴⁴ הנ״ל ובכלל די כ״ב אלף תינוקות וועלכע מרדכי האט צוזאמען געקליבן, געלערנט מיט זיי, איינגעפלאנצט אין זיי מסנ״פ בגלוי ובפועל ווי חז״ל דערציילן בארוכה⁴⁵.

און כשם ווי דער אויפטו פון פורים לגבי מ״ת איז (כנ״ל) באשטאנען אין דעם, וואס ביי מ״ת איז די מסנ״פ פון אידן געווען בעיקר בכח, מצד זייער נשמה ומצד למעלה, און בפורים זיינען זיי געשטאנען אין א תנועה פון מסנ״פ בפועל, אויך מצד גופם ומצד המטה —

אזוי איז עס אויך בנוגע דעם, בנינו עורבים אותנו⁴⁶, אז בפורים איז דאס געווען ניט בלויז בכח און מצד אמירת האבות, נאר דאס האט זיך אויס-געדריקט בפועל בא די בנין גופא כנ״ל, און נאכמער: זיי האבן דאס גע׳פועלט אויך בא די אבות.

ומצד דעם איז דוקא דעמאלט געווען דער „וקבל היהודים“, די קבלה גמורה.

„בשורות טובות שבשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו“ — די דיבורים עצמם פון די תינוקות זיינען די „בשורות טובות שבשרוני“, אז בא אידן איז גאנץ⁴⁷ (און וועט זיין גאנץ) די נקודת היהדות והמסנ״פ וואס איז מבטל גזירת המן — „שלא אפחד כו״.

און דאס איז אויך וואס „מיד כעס המן הרשע ואמר אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות“ — אין די תינוקות האט ער געזען דעם המשך און נאכ-מער די סיבה פון דעם „לא יכרע ולא ישתחוה“ פאר אים, און פאר יעדער ע״ז.

ט. ע״פ הנ״ל קומט צו א תוספת הסברה אין דעם מאדז״ל „הידוע אויף קיימו וקבלו היהודים“ — „קיימו מה שקבלו כבר“, און אז בפורים איז בטל געווארן די „מודעא רבה לאורייתא“, ווייל „הדר קבלוה בימי אחשורוש“ (און ווי חסידות⁴⁸ איז מבאר דעם פסוק⁴⁹, וקבל היהודים את אשר החלו לעשות“, אז במ״ת איז געווען נאר די התחלה — החלו לעשות“ — ווייל דעמאלט איז די מסנ״פ פון אידן אויף קבלת התורה (דאס וואס הקדימו נעשה לנשמע) גע-קומען מצד למעלה („כפה עליהם הר כגיגית“⁵⁰); אבער בימי הפורים איז געווען „וקבל היהודים“, א קבלה גמורה, דורך דער מסנ״פ פון כל ישראל

43 ועפ״ז מובן הלשון „בשורות טובות שבשרוני“ — ל' רבים, דאס הכוונה רק לזה שבשרו „שלא אפחד מן העצה הרעה“ הרי זו בשורה אחת, אלא שבכל פסוק של כל תינוק היתה עוד בשורה על אופן ותוקף האמונה.

44 שבת פח, א.

45 אסתר ט, כו.

46 בדיה וקבל היהודים בתרא (ובהוספות שם

קיה, ג ואילך) שערי אורה ואוהית.

47 שם, כג.

48 שהש״ר פ״א, ד. וש״נ.

49 ראה ד״ה וקבל היהודים תרפ״ז (בסה״מ

תרפ״ז ותשי״א) פ״א ב ובסופו.

50 ראה אסתר פ״ט, ד. ל״ש שם בסופו: מה

עשה מרדכי כו.

ביאורים אין תורה שבעל פה בכלל און אין תורת החסידות בפרט⁵³;

און בשעת די אידישע קינדער נעמען מיט און לעבן מיט דעם תוכן פון די פסוקים אויך ארויסגייענדיק אין דרויסן פון בית הספר און ברענגען עס מיט זיך אין זייערע הייזער, איז כשם ווי דאס איז געווען בימים ההם, אזוי וועט דאס זיין בזמן הזה⁵⁴, אז דאס וועט פארזיכערן דעם קיום און המשך פון תורה בישראל און עס וועט ניט זיין וואס צו מורא האבן פאר קיין שום דבר בעולם, ווארום „מפי“ עוללים ויונקים יסדת עוז גוי להשבת אויב ומתנקם⁵⁵,

און עס ווערט מקוים דער „והשיב לב אבות על בנים — על ידי בנים“, ווען „הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא“⁵⁶, „אמר לבנים דרך אהבה ורצון לכו ודברו אל אבותיכם לאחוז בדרכי המקום“⁵⁷, און עס קומט דער יום ה' הגדול והנורא⁵⁸, מסמך גאולה לגאולה⁵⁹ — יום הגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת פורים תשכ"ו)

יוד. פון דעם האט מען די הוראה לכל הדורות, ובפרט אין דעם דרא דעקבתא דמשיחא, ווען מאיז נאך „עבדי אחשו"ש⁶⁰“:

בשעת מ'ווייל וויסן דעם מצב (און דעם עתיד) פון דעם אידישן פאלק, דארף מען זען וואס עס טוט זיך מיט די תינוקות, אויך (ובעיקר) ווען באים (זיי קומען) מבית הספר.

אין קלארע ווערטער מיינט עס: דער חינוך דארף זיין (כנ"ל) אז פון זייערע פריעסטע קינדערשע יארן, נאך איידער זיי זיינען שייך צו פארשטיין אן ענין שכלי, דארף מען זיי מחנך זיין און איינ-קארבן אין זיי דעם אפלייג אז זיי זאלן פאר קיינעם ניט מורא האבן, נאר בלויז פאר דעם איבערשטן אליין. און ווי דער פאטער פון בעש"ט, ר' אליעזר, האט אנגעזאגט דעם בעש"ט ווען ער איז אלט געווען פינף יאר⁶¹: זאלסט פאר קיינעם און פאר קיין זאך אויף דער וועלט ניט מורא האבן, מער ניט פאר גיט אליין.

און ווען זיי ווערן עלטער און זיינען שייך צו פארשטיין, לערנט מען זיי אויך דעם צווייטן ענין, צו פארשטיין אז „עוצו עצה ותושר גוי כי עמנו אל“, און דערנאך דעם דריטן ענין, כנ"ל בפרטיות.

וואס כדי אז דאס זאל זיך בא זיי אפ-לייגן כדבעי, עס זאל ווערן „פסוקיך“, איז ניט מספיק לערנען בלויז די פסוקים אין תורה שבכתב, נאר מ'דארף זיי לער-נען און מסביר זיין נקודות עכ"פ פון די

53 וראה וז"א קיח, א: וכד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין לאשכחא טמירין דחכמתא כו.

54 ראה ד"ה וקבל היהודים שם ובהמכ' (בהוספה) שבסוף הקונט'.

55 תהלים ח, ג. הובא בשהש"ר שם לענין מ"ת — בנינו עורכים אותנו. ובד"ה וקבל היהודים שם.

56 מלאכי בסופו.

57 פרשי' שם.

58 מגילה ו, סע"ב.

51 מגילה יד, א.

52 לקיד ח"ג ע' 770.

תשא

זאגט רש"י אז דער „בבואם אל אהל מועד“ מיינט „להקטיר כו' או להזות כו'“ — דער חיוב מיתה איז נאָר ווען מען טוט אַן עבודה, אַן רחיצת ידים ורגלים. אָבער דער פירוש איז צע"ג, ווייל:

(א) עפ"ז איז שווער לאידך גיסא: פון וואָנעט נעמט טאקע רש"י, ע"פ פשוטו של מקרא, אז מ'איז ניט חייב מיתה אויף א „ביאה ריקנית“ — היפך ווי ס'איז משמע פון פשטות לשון הכתוב (כנ"ל), אז (שיוז) „בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו“?

— איז לערנען ע"פ דרך ההלכה איז דא א סברא, אז דער וואָרט „לשרת“ באַציט זיך אויך אויף דעם אָנהויב פסוק „בבואם אל אהל מועד“, און דער פירוש הכתוב איז, אז דוקא „בבואם אל אהל מועד . . לשרת“ איז מען חייב ברחיצת ידים ורגלים.

אָבער — [נוסף לזה, אז אויב דאָס וואָלט געווען רש"י'ס הכרח, האָט ער געדאַרפט מעתיק זיין אויך דעם וואָרט „לשרת“: פון דעם וואָס רש"י ברענגט נאָר די ווערטער „בבואם אל אהל מועד“, און איז אפילו ניט מוסיף „וגו“, איז מוכח, אז בלויז פון די ווערטער „בבואם אל אהל מועד“ אַליין ווייס מען, אז דער „בבואם“ איז „להקטיר כו“, איז]

א. אין פסוקי „בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה“, שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „בבואם אל אהל מועד“ און איז מפרש: „להקטיר שחרית ובין הערבים קטורת“ או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עז.

וואָס איז דאָ שווער אין פסוק וואָס רש"י קומט פאַרענטפערן מיט זיין פירוש?

לערנען מפרשים, אז רש"י קומט באַ-וואָרענען אז מ'זאל ניט מיינען אז דער חיוב מיתה איז אויך אויף א „ביאה ריקנית“ [ווען מען גייט אַריין אין אהל מועד (אז רחיצת ידים ורגלים) אָבער מען טוט ניט דאָרט אַן עבודה]

— און ווי ס'איז לכאורה משמע פון סתימת לשון הכתוב: „בבואם (סתם) אל אהל מועד ירחצו מים גו“ (ניט ווי בנוגע דעם מזבח, וואו דער פסוק זאגט בפירוש: „בגשתם . . לשרת גו“), וואָס דערפון איז לכאורה מוכח אז די עצם ביאה לאהל מועד (אפילו ווען עס איז נישט „לשרת“) פאָדערט רחיצת ידים ורגלים —

(1) פרשתנו ל, כ.

(2) כ"ה בדפוסים שלפנינו, וכן בדפוס שני וכמה כתי"י רש"י שתח"י. אבל בדפוס ראשון (וכן בכמה כתי"י רש"י): להקטיר (שם) קטרת שחרית ובין הערבים. ולכאורה הוא לשון מתקן יותר. וראה לקמן הערה 29.

(3) נחלת יעקב הובא בשפ"ח כאן. משכיל לדוד. וכן הובאה דעה רש"י (בפי' לחומש כאן) בתודיה להביא יומא (ה, ב), כמ"ש בצידה לדרך ונחלת יעקב כאן.

(4) כלשון התו"כ (שמיני י, ט — הובא בנחלת יעקב כאן) — כהפירוש (רבינו הלל וקרנן אהרן לתו"כ שם. רמב"ן שמיני שם) שקאי בקידוש ידים ורגלים. וראה לקמן הערה 30.

(5) ראה זבחים יט, סע"ב. תודיה ולא — סנהדרין פג, א. ר"ש כלים פ"א מ"ט.